

УДК 378. 354

Шмалей С. В.*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАКТИКООРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

У статті надано аналіз сучасних підходів до практикоорієнтованої підготовки майбутніх фахівців морської галузі. Відзначено, що підготовка кадрів морської галузі ґрунтується на національних стандартах за умов виконання вимог Міжнародної морської організації та рекомендацій міжнародного морського освітнього співтовариства. Розкрито принципи, напрями та перспективи системи морської освіти в контексті розвитку професійності морських фахівців. Показано різноманітні форми практикоорієнтованої підготовки студентів морських вишів шляхом взаємодії суб'єктів морської галузі.

Доведено доцільність поєднання в практикоорієнтованій підготовці децентралізованого підходу, системи періодичної переатестації кадрів, неперервної освіти, узгодження освітніх програм та підвищення кваліфікації. Визначена актуальна необхідність оволодіння сучасними інноваційними технологіями, методами системного аналізу, методами оптимізації транспортних процесів, методами імітаційного моделювання та досвідом вирішення професійних завдань у віртуальному просторі.

Визначено можливості та умови організаційно-педагогічних механізмів практикоорієнтованої підготовки: консультативні та наглядові ради, технологічні угоди відповідно до профільних замовлень, цільова підготовка випускника відповідно до певних конвенційних вимог, соціально-психологічні адаптивні тренінги, міжнародні проекти, міжнародне партнерство, диверсифікація освіти завдяки подвійним програмам підготовки. Особливу увагу приділено інноваційній інтернаціоналізації морської освіти за напрямками: інтернаціоналізація студентства, участь університету в спільних міжнародних проєктах, інтернаціоналізація інноваційного педагогічного досвіду.

Наголошено на значущості процесуального підходу у формуванні особистісноорієнтованої траєкторії практичної підготовки фахівців морської галузі.

Ключові слова: практична підготовка, фахівці морської галузі, інтернаціоналізація освіти.

Реформування морської галузі в Україні регулюються низкою законодавчих документів, як-от: Морська доктрина України, Стратегічний план розвитку морського транспорту на період до 2020 року, Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року, Положення про державну систему управління судноплавством. Реалізація національних інтересів держави у сфері морської політики детермінується розвитком морської освіти, науки, технологій, що інтегративно досягається компетентнісним підходом у підготовці майбутніх фахівців морської галузі на підґрунті практикоорієнтованих заходів із урахуванням світового досвіду [3; 4; 6].

Мета статті – провести аналіз тенденцій практичної підготовки майбутніх фахівців морської галузі.

Інтеграція української морської освіти в міжнародне співтовариство має витоки з середини ХХ століття після створення Міжнародної морської консультативної організації (1948 р.), яка в 1982 році отримала статус спеціалізованої установи ООН та назву Міжнародна морська організація (ІМО). За напрямками діяльності виокремлено п'ять комітетів, проблеми освіти координуються підкомітетом із підготовки кадрів. Визначальний вплив на організацію вищої морської освіти мають стандарти освіти, які визначені в Міжнародній конвенції щодо підготовки й дипломування моряків та несення вахти (International Convention for Standards of Training, Certification and Watchkeeping, STSW). Сучасна морська освіта забезпечує фахівців для технічно складного логістичного кластеру, що зумовлює динамічне оновлення практичної

*© Шмалей С. В.

підготовки. Освітня діяльність вищих навчальних закладів уніфіковано враховує інтенсивний розвиток спеціалізованого судноплавства, ускладнення енергетичного обладнання, модернізацію паливної ефективності та екологічність технологій морської галузі. Суттєво підвищені вимоги до інтегративної професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі, які повинні мати готовність до активних комунікацій в інтернаціональних професійних командах.

У сучасній морській освіті простежуються певні напрями практикоорієнтованої підготовки майбутніх фахівців морської галузі: глобалізація та всебічний розвиток вищої освіти на підґрунті поглиблення теоретичних засад та посилення практичного спрямування під час вирішення комплексних професійних завдань; формування компетенції безпечної поведінки, техніки безпеки та безпечності судноплавства; системний контроль за відповідністю національних стартів морської освіти положенням STSW, якісне володіння іноземними мовами (передусім – англійською), відповідно до міжнародних стандартів; упровадження сучасних педагогічних технологій (тренінги, проектування, моделювання, віртуальне дослідження). З'ясовано, що в освітніх програмах морських університетів закладено вирішення таких навчальних завдань: аналіз світового досвіду морської галузі щодо реальної практичної діяльності та перспектив розвитку; упровадження консультативного обслуговування об'єктів морської галузі, морських навчальних закладів щодо підготовки, перепідготовки та сертифікації; концентрація зусиль на безпечності морського судноплавства, організації екологічного менеджменту та безпечності умов праці [1, с. 82].

Науковий аналіз проблеми практичної підготовки фахівців морської галузі свідчить про доцільність розвитку певних загальнопрофесійних компетенцій, серед яких пріоритетна позиція відведена розумінню сутності сучасної інформації в галузі та навичкам застосування інформаційних технологій щодо професійної безпеки. Доведено ефективність застосування віртуальних лабораторій, які надають можливість моделювати системи процедурного, декларативного та процедурно-декларативного типів. Віртуальна лабораторія процедурного типу формує навчальні прикладні програми або промислові аналоги, при цьому найбільш важливим є математичне моделювання, розрахунок та оптимізація об'єктів та процесів. До складу віртуальних лабораторій уводять структурований опис технічних об'єктів, які графічно ілюстровані, насичені гіперпосиланнями. Ефективність сприйняття навчального матеріалу підвищується завдяки спеціальним технологічним прийомам, наприклад, flash-анімація, який дозволяє деталізувати елементи приладів та систем. У той же час перспективною вважається практична підготовка в гібридних віртуальних лабораторіях, які забезпечують імітацію типових завдань у складних, екстремальних або штатних ситуаціях. Треба відзначити, що в реальних навчальних лабораторіях зазначені ситуації демонструє з поясненнями викладач або співробітник, а студенти лише спостерігають та проводять оброку результатів, оскільки експеримент відбувається за певним варіантом вихідних параметрів у зв'язку із складністю експлуатації обладнання. Таким чином, створення комп'ютерного середовища експериментальних даних різноманітних виробничих ситуацій із варіативними параметрами в поєднанні з документальними матеріалами реальних подій дозволяє створити віртуальне інтерактивне середовище для проведення типових лабораторних досліджень. Віртуальні гібридні лабораторії діють на базі лабораторних стендів, тренажерів і як доповнення лабораторій віддаленого доступу [2, с. 108].

Отже, віртуальні лабораторії – це, безумовно, високоефективний педагогічний засіб у системі підготовки фахівців морської галузі. У педагогічному контексті віртуальна лабораторія є дидактичною моделлю, яка дозволяє реалізувати педагогічні, методичні і технологічні функції і забезпечити інтеграцію теоретичної і практичної підготовки фахівців морської галузі, професійну спрямованість навчальних дій, індивідуалізацію й диференціацію навчання, інтерактивну взаємодію учасників навчального процесу

в режимі реального часу. Практикоорієнтований напрям навчального процесу досягається використанням відеоматеріалів, реальних дослідницьких приладів, візуалізацією динаміки ситуативних змін, можливостями дистанційної корекції студентами ситуаційних процесів. Практикоорієнтована технологія мультимедійного навчання студентів морських вишів реалізує комплекс підходів: компетентнісного (планування структури і змісту практикуму відповідно до пріоритетних професійних компетенцій та інтеграції теоретичного навчання і лабораторно-експериментальної діяльності); діяльнісного (організація самостійної діяльності студентів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій засвоєння, самоконтролю та самопроекування); особистісно орієнтованого (на підґрунті комп'ютерних технологій, що забезпечують педагогічні умови індивідуалізації, диференціації навчання, розвиток інтелектуальних і особистісних здібностей студентів) [1, с. 38; 2, с. 180; 7, с. 250].

Треба наголосити, що віртуальна лабораторія як дидактичний засіб є універсальним, синтезованим методом впливу на становлення і розвиток практичної підготовки майбутнього фахівця морської галузі. У перспективі бажано збільшити чисельність та різноманітність типових спеціалізованих лабораторних комплексів для студентів морських вишів, що дозволить підвищити рівень їхньої практичної підготовки, а набуті практичні навички та уміння на сучасному обладнанні будуть відповідати актуальним потребам морської галузі [2, с. 160].

Створення сучасного освітнього простору вищого навчального закладу вибудовується відповідно до сутності морської освіти та спрямоване на організацію практичних умов для виконання освітніх дій. Динамічність практичній підготовці майбутніх фахівців морської галузі надає система партнерських відносин, яка притаманна галузі в цілому та морській освіті зокрема. Очевидно, різноманітність підприємств морської галузі і різномодальність вимог, особливо конвенційних, яким повинен відповідати фахівець морської галузі, складно урахувати та відобразити в програмах професійної підготовки. У випадках ігнорування актуальних вимог обмежується конкурентоспроможність випускників морських університетів.

Отже, постійний розвиток взаємовигідного співробітництва вишів та підприємств є об'єктивною передумовою успішної діяльності університетів, фахівців морської галузі, профільних підприємств.

Відзначено, що взаємодія університетів та підприємств морської галузі – це сукупність взаємопов'язаних окремих дій та діяльності в цілому. Виокремлюються такі напрямки взаємодії: залучення галузевих об'єднань роботодавців до розробки пропозицій щодо удосконалення системи ліцензування освітньої діяльності й державної акредитації морських вишів; уточнення планування обсягів підготовки майбутніх фахівців морської галузі з відповідною профілізацією (річковий, морський транспорт) та спеціалізацією; розвиток і впровадження програм супроводу студентів та курсантів на етапі професійної адаптації та стажерства; оптимізація системи виробничих практик, стажування, тренінгових навчань, відряджень за обміном на судах, берегових підприємствах національної та іноземної приналежності. Суттєво зростає роль підприємств морської галузі, які залучені до співпраці з освітніми морськими установами. Саме підприємства галузі ґрунтують практичну підготовку майбутніх фахівців, виконуючи визначальні функції, а саме: визначення умов трудової діяльності молодих фахівців та їх супровід на етапі становлення; моніторинг внутрішнього та міжнародного ринку праці щодо попиту на певних спеціалістів морської галузі; компенсація коштів на підготовку молодих фахівців (часткова, повна, цільова); визначення вимог до якості підготовки фахівців морської галузі відповідно до міжнародних правил і конвенцій (наприклад, Конвенції підготовки і дипломування моряків і несення вахти 78/95 із урахуванням Манільських уточнень (2010)). Актуальні уточнення в практичну підготовку майбутніх фахівців морської галузі додають зовнішні соціально-економічні фактори: реалізація морської освіти в системі навчальних закладах

при недостатній участі роботодавців і відомчих профспілкових організацій, перевага сталих стандартів професій без урахування поліпрофільної сутності практичної діяльності морських фахівців; домінування загальноосвітнього компонента у програмах морської освіти над прикладним, обмеження геополітичного характеру (зміна обсягів та структури перевезень, різноманітні санкції, військові, терористичні дії та надзвичайні ситуації природного і техногенного походження [5, с. 47].

Починаючи з 2000-х років, посилюється й урізноманітнюється система партнерських відносин морських університетів та судноплавних компаній щодо практичної підготовки фахівців морської галузі. Найбільш розповсюдженою і найбільш сталою є форма партнерства «університет – підприємство», яка реалізується за угодою сторін.

У межах такого партнерства виробничі практики студентів відбуваються на берегових підприємствах та судах компаній, узгоджуються теми курсових, кваліфікаційних робіт. У відповідь на виклики сучасних умов господарювання виникла також довготривала договірна співпраця вищих навчальних закладів та підприємств морської галузі щодо цільової підготовки й перепідготовки кадрів: з урахуванням вимог роботодавців та ринку праці впроваджуються інтегровані виробничо-освітні програми. Зазначений вид партнерства суттєво підвищує відповідальність підприємств-замовників за практичну підготовку та перепідготовку фахівців. Одночасно така система сприяє адекватній реакції навчального закладу на виклики ринку праці, оптимізує працевлаштування випускників морських університетів. Як правило, при цільовій підготовці роботодавець надає студенту надбавку до стипендії, організовує виробничу практику і стажування, укладає договір щодо відшкодування коштів за навчання, надає перше робоче місце після закінчення університету. Студент, зі свого боку, повинен прибути до роботодавця для виконання посадових обов'язків в умовлений термін або відшкодувати витрати на навчання. Вирішення проблем практичної підготовки та працевлаштування майбутніх фахівців морської галузі на провідних виробництвах сприяє формуванню позитивного іміджу морських університетів та підвищенню ефективності їхньої діяльності [1, с. 112].

Практикоорієнтовна підготовка майбутніх фахівців морської галузі детермінується якістю професорсько-викладацького колективу та системою підвищення кваліфікації персоналу. Одночасно з висококваліфікованими науко-педагогічним працівниками залучаються інструктори, представники морських компаній, які мають значний досвід. Саме такі спеціалісти в повному обсязі забезпечують змістовне проведення практичних занять із використанням реального судового обладнання (рятівні шлюпки, протипожежне обладнання, аналітичні прилади та ін.) відповідно до системи управління якістю за стандартом ISO_9001: 2000.

Набуває розвитку ефективна форма оптимізації практикоорієнтованої підготовки майбутніх фахівців морської галузі у вигляді освітньо-промислової групи. Така форма взаємодії морської освіти й морської галузі дозволяє активно реалізовувати інноваційні проекти й програми, які сприяють оптимальному комплексу компетенцій фахівців та підготовці конкурентоспроможних спеціалістів.

Отже, досліджені такі провідні тенденції оптимізації практикоорієнтованої підготовки майбутніх фахівців морської галузі: децентралізований підхід; система періодичної переатестації кадрів; неперервна освіта; узгодження освітніх програм та програм підвищення кваліфікації; оволодіння сучасними інноваційними технологіями, методами системного аналізу, методами оптимізації транспортних процесів, методами імітаційного моделювання; упровадження досвіду вирішення професійних завдань як на реальному обладнанні, так і у віртуальному просторі.

Визначено умови організаційно-педагогічних механізмів практикоорієнтованої підготовки: консультативні та наглядові ради, технологічні угоди відповідно до профільних замовлень, цільова підготовка випускника відповідно до певних

конвенційних вимог, соціально-психологічні адаптивні тренінги, міжнародні проекти, міжнародне партнерство, диверсифікація освіти завдяки дуальним програмам підготовки. Ефективно розвивається інноваційна інтернаціоналізація морської освіти за напрямками: інтернаціоналізація студентства, присутність вишу в спільних міжнародних проектах, інтернаціоналізація інноваційного педагогічного досвіду.

Особливу значущість у практичній підготовці фахівців морської галузі має процесуальний підхід щодо формування особистісно орієнтовної траєкторії. Шляхи його впровадження потребують подальшого наукового пошуку.

Література:

1. Байденко В. И., Джерри Ван Затворт. Модернизация профессионального образования: современный этап. Европейский фонд образования. Москва: Высшая школа, 2003. 159 с.
2. Торский В. Г., Топалов В. П. Управление судовыми экипажами = Ships' Crew Management: учебно-практическое пособие. Изд. 2-е, испр. и доп. Одесса: Астропринт, 2011. 244 с. Серия «Безопасность и качество» (Safety & Quality).
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. Вища школа. 2013. № 2. С. 86-106.
4. Пріоритети державної морської політики у сфері функціонування та розвитку морського господарського комплексу України. Аналітична доповідь. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/24>.
5. Менеджмент морських ресурсів: навчальний посібник / О. П. Безлуцька, А. П. Бень та ін. Херсон: ХДМА, 2011. 100 с.
6. Морська доктрина України на період до 2035 року. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/24.pdf>.
7. Чернявський В. В. Стандартизація підготовки фахівців морської галузі на засадах компетентісного підходу. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Сер.: Педагогічна. 2013. Вип. 19. С. 250-253.

Shmalyey S. V.

MODERN TRENDS OF PRACTICE-ORIENTED TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS OF THE MARITIME INDUSTRY

The article presents the analysis of modern approaches to the practice-orientated training of future specialists of the maritime industry. It is noted that the training of personnel in the maritime industry is based on national standards in accordance with the requirements of the International Maritime Organization and the recommendations of the International Maritime Educational Community. The principles, directions and prospects of the marine education system in the context of the development of marine specialists' professionalism have been revealed. Different forms of marine scientists' practice-orientated training have been shown through the interaction of subjects of the maritime industry. The expediency of combining the practice-oriented training of the decentralized approach, the system of periodic re-certification of personnel, lifelong education, the coordination of educational programs and advanced training has been proved. The urgent need for mastering modern innovative technologies, methods of system analysis, methods of transport processes optimization, methods of simulation modeling and experience in solving professional problems in virtual space has been determined.

Possibilities and conditions of organizational and pedagogical mechanisms of the practice-orientated training: advisory and supervisory boards, technological agreements according to profile orders, target graduates training according to certain convention requirements, social-psychological adaptive trainings, international projects, international partnership, education diversification through dual programs training.

Particular attention is paid to the innovative internationalization of maritime education in the areas of: internationalization of students, the presence of university in joint international projects, the internationalization of innovative pedagogical experience.

The significance of the procedural approach in the formation of the personal-orientation trajectory

in the practical training of specialists in the maritime industry has been emphasized.

Key words: practical training, specialists in the maritime industry, internationalization of education.

Дата надходження статті: «07» березня 2018 р.

УДК 378.22.013

Авраменко О. В.*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХОРЕОГРАФІЇ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті проаналізовано провідні ідеї українських та зарубіжних учених щодо впровадження сучасних інновацій в практику підготовки майбутніх фахівців хореографії. Ураховуючи перспективу розвитку цього напрямку навчання, авторами запропоновано визначення поняття «інноваційна професійна діяльність майбутніх фахівців хореографії» та виокремлено три типи ознак інноваційної навчальної інформації під час підготовки майбутніх фахівців хореографії. У статті з'ясовано, що результатом підготовки майбутніх фахівців хореографії до інноваційної професійної діяльності є відповідна готовність, яку охарактеризовано як інтегративну професійно-особистісну здатність, що включає позитивне ставлення до цієї педагогічної діяльності, володіння необхідними професійно-інноваційними знаннями, уміннями й навичками, які забезпечують ефективну організацію інноваційної професійної діяльності здобувачів освіти. У структурі готовності майбутніх фахівців хореографії до інноваційної професійної діяльності виокремлено мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-інформаційний, операційний компоненти, які є взаємозалежними й перебувають у тісному взаємозв'язку. Мотиваційний компонент відображає рівень особливих інтересів і захопленість майбутніх фахівців хореографії у визначеному аспекті, їхню зацікавленість й активну участь в інноваційній діяльності. Він містить мотиви, мету, потреби в інноваціях, удосконаленні, самовихованні, саморозвитку; стимулює творчий вияв майбутніх фахівців хореографії до інноваційної професійної діяльності. Когнітивний компонент характеризує оволодіння майбутніми фахівцями хореографії знаннями, опрацювання інформації та роботи з інформаційними об'єктами, які впливають на вдосконалення професійних знань і вмінь інноваційної діяльності. Діяльнісно-інформаційний компонент відображає пізнавальну активність фахівця, відзначається пошуком, ствердженням і реалізацією інновацій у майбутній професійній діяльності. Основою цього компоненту є вміння як сукупність способів здійснення інноваційної діяльності в процесі проходження практики. Операційний компонент включає комплекс умінь і навичок організації інноваційної діяльності, способи розумових дій та логічних операцій, а також форми практичної діяльності. Він є одним із найскладніших аспектів інноваційної професійної діяльності майбутніх фахівців хореографії, який вимагає від нього образного мислення, творчої уяви, вербальної та невербальної комунікативної діяльності, організаторських здібностей тощо.

Ключові слова: підготовка, готовність, хореографія, студент, професійна діяльність, педагогічні інновації.

Сучасна педагогічна освіта характеризується значними змінами, зумовленими новими концептуальними підходами до її реформування, зростанням вимог до рівня професійної підготовки вчителя. Його освітній потенціал має бути фундаментальним, збагачуватися шляхом глибокого оволодіння теоретичних і практичних фахових знань і вмінь. Ці положення стосуються й підготовки майбутніх фахівців хореографії, діяльність яких передбачає ініціативність і самостійність, оригінальність мислення,

*© Авраменко О. В.